

ANOEK NUYENS,
REBEKKA DE WIT

DE ZAAK SHELL

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

De Nieuwe Toneelbibliotheek

Tekst #NR 602

DE ZAAK SHELL

1.

© 2020, Anoeck Nuyens, Rebekka de Wit

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #602
© 2020, Anoenk Nuyens, Rebekka de Wit
Tweede druk 2022

isbn 978-94-6076-602-2
nur 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd of verveelvoudigd zonder schriftelijke toestemming van de schrijver en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any way without written permission from the writer and De Nieuwe Toneelbibliotheek

De Nieuwe Toneelbibliotheek bestaat uit
Mara Aronson
Connie Nijman
Ditte Pelgrom
Redacteur
Vera Hoogstad

Typografie en basis lay-out
Connie Nijman
Printwerk
Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl
Postadres
De Nieuwe Toneelbibliotheek
Willem Beukelsstraat 42
1097 ct Amsterdam

De zaak Shell is online te bestellen op:
www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

Personen

Anoek |
Rebekka | *de schrijvers*

Shell
De burger
De consument
De overheid
Toekomstige generaties

de scenario-afdeling

anoek Goedenavond iedereen, welkom bij De zaak Shell. Mijn naam is Anoek Nuyens en dit is Rebekka de Wit en we zijn hier vanavond bijeen omdat er op dit moment een revolutionaire rechtszaak plaatsvindt. In deze rechtszaak wordt het oliebedrijf Shell aangeklaagd door een groep ngo's. Nu is dat op zich niet zo heel revolutionair. Shell wordt wel vaker aangeklaagd. Dan moet u denken aan zaken rondom schadeclaims en excuses. Mensen die sorry willen horen van Shell. In Nigeria bijvoorbeeld. Maar dat is allemaal niet aan de hand in deze rechtszaak. Die ngo's eisen geen schadeclaims of excuses, maar eisen dat Shell stopt met het veroorzaken van wereldwijde klimaatschade. Ze eisen van Shell een radicale koerswijziging. En dat is nog nooit eerder ter wereld gebeurd. Dit is een precedent.

rebekka En op 26 mei 2021 om tien voor drie wordt er een uitspraak gedaan. Een vrouw met grijs, strak naar achteren gekamd haar, grote fonkelende oorbellen, – de rechter – verplicht Shell tot die radicale koerswijziging. Veertig procent CO2-reductie in 2030. En meteen nadat dat historische vonnis is uitgesproken, beginnen journalisten te tikken aan stukken met koppen als: 'Zand in de motor van de olie-industrie', 'De wereld zal nooit meer hetzelfde zijn'. Maar bij Shell blijft het stil. Ze reageren niet op het vonnis. Niet in de krant, niet in talkshows, zelfs niet op Twitter.

anoek Maar dan, na ongeveer drie maanden, als de Ahrvallei onderloopt en Angela Merkel zegt dat er geen taal bestaat om deze verwoesting te beschrijven en het in Canada vijftig graden is, kondigt Shell aan dat ze in hoger beroep gaan.

rebekka Die maanden van stilte tussen het vonnis en de aankondiging van het hoger beroep waren best spannend. In de media werd gespeculeerd over wat deze stilte van Shell zou kunnen betekenen. Zitten ze met hun handen in het haar? Zijn ze in paniek? Zijn ze echt van plan hun koers radicaal te wijzigen. Ik denk zelf dat bij Shell niemand in paniek was. Ik denk dat alles daar gewoon z'n gangetje ging. Shell zit namelijk al twintig jaar op deze rechtszaak te wachten...

of wachten is misschien niet het goede woord. Ze hebben zich in ieder geval al twintig jaar op deze rechtszaak kunnen voorbereiden.

anoe Shell heeft namelijk een scenario-afdeling. Naast een lobbyleger en een media-team hebben ze ook een scenario-afdeling waar een groep mensen zich fulltime bezighoudt met het ontwikkelen van mogelijke scenario's waar Shell in de werkelijkheid mee te maken zou kunnen krijgen. En in 1998 schrijft die afdeling een script waarin ze beschrijven dat er rond deze tijd, hier en nu, een grote klimaatzaak tegen Shell aangespannen zal worden. Ze beschrijven in dat scenario hoe klimaatverandering zal verergeren en maatschappelijke verontwaardiging daarover zal toenemen en dat er een jonge generatie zal opstaan die niet meer pikt dat Shell al jarenlang negeert waar de wetenschap voor waarschuwt.

rebekka Een paar jaar geleden hoorden wij voor het eerst van die scenario-afdeling. We zitten in de trein, zijn onderweg naar Scheveningen, omdat daar in het Circustheater de aandeelhoudersvergadering van Shell plaatsvindt. Een keer per jaar mogen alle aandeelhouders het bestuur van Shell het vuur aan de schenen leggen. Wij zijn daarnaartoe onderweg, komen in de trein een bevriende klimaatjournalist tegen en hij vertelt ons dat hij bezig is met een stuk over die scenario-afdeling. Wij vallen van onze stoel – denken hè – een scenario-afdeling, googelen, blijkt het gewoon op de website van Shell te staan, Shell Scenario's – met een foto van alle medewerkers, er is dus helemaal niks geheimzinnigs aan. Geestig detail: toen wij op die website keken stond er een vacature voor de scenario-afdeling en de belangrijkste competenties om daar te mogen werken zijn: creativiteit, flexibiliteit, kunnen inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen, goed kunnen schrijven, goed in abstracties kunnen denken, je kunnen verplaatsen in andere perspectieven. Toen wij dat lazen dachten we: hé, dat zijn wij! Die klimaatjournalist is nogal opgewonden over zijn volgende stuk, want hij heeft net een oud-Shell medewerker gesproken die hem een doos documenten heeft gegeven, waar dat scenario uit 1998 bij zit.

anoe Wij hebben het inmiddels zelf ook. *laat scenario 1998 zien* En als we uiteindelijk aankomen bij het Circustheater, gaat hij in het journalisten-vak zitten en wij in het aandeelhoudersvak. Wij zijn namelijk

aandeelhouders. We hebben allebei één aandeel gekocht voor 31 euro, door de coronacrisis trouwens nog maar 24 euro waard. Maar goed. Maakt niet uit. We hebben dat aandeel ook niet gekocht om binnen te lopen, maar om binnen te komen. Want ook al is het maar één aandeel: je hebt wel toegang tot de aandeelhoudersvergadering.

rebekka En dan niet alleen tot de vergadering, maar ook tot het buffet: de onbeperkte stapels witte boterhammen met zalm zonder korst. En cakejes. Petjes, pennen... Op de plek waar normaal gesproken de Lion King speelt, waar acteurs in giraffenpakken over The Circle of Life zingen, zitten nu achter een lange witte desk mannen – waaronder Gerrit Zalm (zonder korst) – en vrouwen strak in pak. En als alle resoluties zijn uitgelegd en er vragen gesteld mogen worden, vormt zich voor de microfoon een lange rij actiegroepen, Groningers met verzakte huizen, bezorgde aandeelhouders. De meesten hebben hun boosheid uitgetypt, uitgeprint en meegenomen en de board reageert begripvol en gedecideerd. Als laatste in de rij staan twee Nigeriaanse mannen. Het zijn vertegenwoordigers van de vakbond voor arbeiders van de olieraffinaderij in de Niger Delta en ze zijn helemaal uit Nigeria gekomen omdat ze graag persoonlijk tegen de board wilden zeggen dat het zo niet langer kan.

Door de werkomstandigheden van Royal Dutch Shell gaan er dingen mis. Hij zegt niet dat er doden zijn gevallen, maar er zijn doden gevallen. De board zegt 'that they are really glad that they have shared this story with them en that the story is very important to us. Your story is our story. Could you leave your contact info in our info stand outside the theatre so we can discuss this situation further?' Een man en een vrouw begeleiden de twee mannen naar buiten en ze kijken een beetje beduusd, zoals mensen die zonder het te beseffen hun bomvolle portemonnee net hebben afgegeven. Op een hele goede goochelshow. anoek Er komt een lichtwissel en een conclusie over het beleid die ik op dat moment heel aannemelijk vind, maar waarvan ik nu geen idee meer heb waar dat over ging. En als we niet veel later buiten staan vraag ik me af of het inderdaad een goochelshow is waar ik net naar heb zitten kijken. Met mensen op het toneel die hun trucs zo goed gerepeteerd hebben dat het te snel gaat voor gewone stervelingen zoals wij. Een goochelshow. Van hele vriendelijke mensen in mooie pakken, met mooi

theaterlicht en gesoundcheckte microfoons. Alsof ze wisten wat er ging gebeuren, wisten wat er gezegd ging worden door al die boze mensen in het publiek en ze een script hadden ontwikkeld om al die woede op magische wijze af te leiden naar het niet-bestaande info-standje buiten de zaal.

rebekka En als we aan het einde van de dag naar huis lopen, begint het pas echt te dagen: een scenario-afdeling... Briljant! Ja!

Ik stel me voor dat je daarmee een beetje grip kunt krijgen op de wereld waarin we nu leven en de gevaren voor de toekomst.

En als we door het centrum van Den Haag langs die hoge regeringsgebouwen lopen, ministerie van dit ministerie van dit denken we: wat jammer dat er in geen van die gebouwen een scenario-afdeling is voor ons: burgers. Waar je naartoe kunt gaan om ook een beetje te studeren. Om je rol te oefenen. Om te repeteren voor de werkelijkheid. anoek En dan beginnen we te fantaseren waar we allemaal voor zouden kunnen oefenen. Ik zou bijvoorbeeld graag willen oefenen voor dat beroemde gesprek met mijn kleinkinderen. Dat gesprek waarin ze mij ter verantwoording gaan roepen, als ze vragen: hoe kon het, dat jullie wisten wat jullie wisten... En niks deden.

Het punt is namelijk, dat ik daar nu geen antwoord op zou hebben. Ik kan wel wat zeggen dat ik vegetariër was, en zonnepanelen op m'n dak had, demonstreerde voor het klimaat – dus aan mij lag het niet. Maar eigenlijk begrijp ik niet waarom er niet iets groters gebeurt. Waarom we niet gewoon samen om tafel kunnen gaan zitten. Zoals in bepaalde gezinnen, die met elkaar om de tafel gaan zitten als er iets fout gaat. Om te begrijpen hoe het zover gekomen is. Ik heb steeds vaker het idee dat de klimaatcrisis eigenlijk een verantwoordelijkheidscrisis is en dat niemand meer precies weet wie er verantwoordelijk is voor wat. En ik zou zo graag een keer, met al die partijen samen om tafel willen zitten. In een soort vergadering van het systeem, waar we allemaal in vastzitten.

rebekka Dus wij dachten, wat als we dat gewoon doen? Een scenario-afdeling voor burgers. Zoals ze dat bij Shell doen. En nu denkt u misschien – of dat dachten wij – dat daar vooral schrijvers werken die allemaal science-fiction toekomstscenario's zitten verzinnen met

vliegende pompstations, maar wij hebben de oprichter van de scenario-afdeling van Shell gesproken en hij zei ons dat het heel simpel was. anoek Om de toekomst te voorspellen moet je de werkelijkheid op dit moment onderzoeken. Ontwarren wie welke rol speelt en wat voor verschillende belangen er zijn. Pas dan kan je iets zeggen over hoe een groep of situatie zich zal ontwikkelen in de toekomst.

rebekka Wat dus, als we dat oefenen verplaatsen, van de hoogste verdieping van een olie gebouw, naar dit soort zaaltjes.

anoek Dit hier vanavond is onze eigen scenario-afdeling. En op onze scenario-afdeling werken vanavond de acteurs: Michaël Pas, Suzanne Grotenhuis en Musia Mwankumi. En wij, de schrijvers.

rebekka Nuyens en De Wit.

anoek Vanavond gaan we repeteren voor de werkelijkheid. Voor het gesprek tijdens het volgende kerstdiner. Voor het gesprek dat u straks na deze voorstelling gaat voeren over de klimaatverandering. Voor het toekomstige vragenrondje in de Tweede Kamer. Voor het toneelstuk waar een handjevol acteurs hun tekst allang kennen – maar het overgrote gedeelte nog niet.

shell

Zal ik het maar gewoon zeggen? Wat u denkt. En waarschijnlijk vindt van mij. U vindt mij een klootzak. Een geldwolf. Een bedreiging voor uw bestaan.

Niet dat u exact weet op welke manier wij inzetten op innovatie en alternatieve vormen van energie opwekken. Ik neem aan dat niet iedereen hier ons Sky-rapport heeft gelezen? Of op de hoogte is van Project Reshape? Dat doet er ook niet toe... Wat ik eigenlijk alleen maar wil zeggen, is dat ik best begrijp dat u Shell de klootzak vindt, waar u aankomende kerst heerlijk op kunt afgeven terwijl u de gebraden kip uit uw gasoven haalt... die u de dag ervoor speciaal bent gaan halen bij een biologische boerderij, met de auto natuurlijk, want hoe kom je anders bij die boer in Lutjebroek of Kleingastel-achter-den-dam.

In dit verband is het misschien wel leuk om te weten dat mijn salaris dit kwartaal met 61% omhoog is gegaan. 8,3 miljoen verdien ik nu op jaarbasis. Dat is een kleine 23.000 euro per dag, zondag meegerekend, maar dan ben ik meestal vrij en kook ik voor de kinderen. Dat kunt u tijdens het kerstdiner uw tafelgenoten wellicht als smakelijke anekdote vertellen. Het zal de sfeer er in ieder geval niet slechter op maken, want het hebben van een zondebok verbreedert. Door het hebben van een zondebok, hoeft u niet na te denken over uw eigen keuzes, maar kunt u uw eventuele zonden op mij afschuiven.

Dus ik wil het best doen, de klootzak spelen, alleen wat ik me afvraag... Gaan we door mij een klootzak te vinden minder vlees eten? Minder vliegen? Minder tanken? Gaan we door mij een klootzak te vinden of voor de rechter te slepen de klimaatcrisis oplossen?

Het zal u misschien verbazen, maar ik vind dat we in Nederland veel te weinig doen tegen klimaatverandering. Dat heb ik al vaker via de media laten weten. De problemen stapelen zich op en omdat het zulke

complexe materie is, roepen en doen mensen van alles zonder precies te weten of het bijdraagt aan de oplossing.

Zoals het aanspannen van rechtszaken. En dat ze dan naar Shell kijken omdat wij een van de grootste zijn. Dat snap ik wel. Dus ik heb wel begrip voor deze actie van Milieudefensie. Alleen over de vorm – een rechtszaak –, daar heb ik zo mijn twijfels bij. Het dwingt mij bezig te zijn met Shells verdediging, terwijl ik liever met u aan de oplossing zou werken zodat we de groene transitie een duw in de goede richting kunnen geven, in plaats van tijd en geld te investeren in een rechtszaak waar ik grote vraagtekens bij heb. En niet alleen ik, hè. Er zijn de afgelopen jaren verschillende pogingen gedaan om bedrijven voor de rechter te slepen, allemaal afgewezen omdat de meeste oliebedrijven zich aan de regelgeving houden en vaak zelfs worden uitgenodigd door overheden om te komen boren.

Dat geldt ook voor Shell. Voor Shell geldt dat wij ons aan alle afspraken, wetten en oliecontracten houden. We hebben nauw contact met de overheden en zodra er twijfel over een project is, dan bespreken we dat. Bovendien: een radicale aanpassing van ons beleid, zoals in deze rechtszaak wordt geëist, is met de huidige wetgeving vrijwel onmogelijk. Dus als mensen mij boos bejegenen en beschuldigen van het vernietigen van onze planeet, adviseer ik ze altijd iets beter na te denken wanneer ze in het stemhokje staan. Want ik kan die wetten niet veranderen, daarvoor moet je in de Tweede Kamer zijn, niet bij mij.

Ik ben als CEO gebonden aan de wensen van onze aandeelhouders. Als ik ervoor zou kiezen om morgen te stoppen met pompen, dan hebben de aandeelhouders het recht me te ontslaan en zelfs te vervolgen. Zo hebben we het in dit land, wettelijk, met elkaar georganiseerd.

En nu denkt u bij aandeelhouders misschien aan oude witte mannen uit Wassenaar.

Dan moet ik u helaas uit de droom helpen, want onze aandeelhouders bestaan voor het grootste deel uit uw pensioenfondsen. Die voelen uw hete adem in hun nek. Die vrezen massale demonstraties als ze niet

voldoen aan het rendement dat u beloofd is. Dus stemmen ze consequent voor de hoogst haalbare opbrengst en desnoods de vuilste industrieën, zodat u er straks warmpjes bij zit, als u met pensioen gaat.

Toen ik net aangesteld was als nieuwe CEO van Shell vond er bij ons huis een kleine demonstratie plaats. Ineens stond er een groep dansende mensen met gasmaskers en bivakmutsen en hingen ze een spandoek met een doodskop erop voor onze poort. Volgens mij hadden ze zich voorgesteld dat er iets spectaculairs zou gebeuren, dat wij de politie zouden bellen, want er was ook iemand die alles filmde. We wonen niet in de stad, ziet u, maar op het platteland, vrij geïsoleerd ook nog, aan de rand van een beschermd natuurgebied, dus mijn vrouw en ik waren de enige getuigen van deze ludieke actie. Uiteindelijk besloten ze na een kleine tien minuten te stoppen en het spandoek, dat inmiddels half naar beneden was gezakt, op te vouwen en in te pakken. En ik weet niet waarom, maar mijn vrouw besloot ineens naar ze toe te gaan. Kalmpjes liep ze op hen af en ik zag vanachter het raam hoe ze aan de praat raakten en in onze tuin gingen zitten terwijl mijn vrouw naar mij riep: 'Pak jij wat rollen kaakjes uit de kelder dan zet ik koffie en thee.' Uiteindelijk hebben we daar de hele middag in onze tuin gezeten. Wat ik het meest frappante vond, was dat we er al snel achter kwamen dat we ons eigenlijk over dezelfde dingen zorgen maken. De toekomst van onze planeet, het uitsterven van diersoorten, mensenrechtenschendingen.

En wat me duidelijk werd, is dat ik het gevoel heb dat ik aan dat onrecht iets kan doen, door innovatie te stimuleren of onderzoek te laten doen naar alternatieve vormen van energie, terwijl die activisten zich compleet machteloos voelen, en geen idee hebben hoe ze daar iets aan kunnen doen en uit wanhoop met een vlag met een doodskop erop in mijn tuin eindigen.

Misschien is het ook wel iets van deze tijd. Het voortdurend wijzen naar elkaar en de ander verantwoordelijk houden voor de problemen én de oplossing.

Er is verwarring ontstaan over wie er nu eigenlijk precies verantwoordelijk is voor wat. De drie partijen die de zogenaamde driehoek in de samenleving vormen; de overheid, de burgers en het bedrijfsleven, wantrouwen elkaar steeds meer. Wat hoogst onwenselijk is als je in een crisis zit. Omdat je voor het oplossen van een crisis juist vertrouwen nodig hebt. Daarom moedig ik mijn werknemers ook altijd aan om niet op kantoor te blijven zitten, maar naar buiten te gaan en te luisteren naar wat de samenleving wil. Ik vind het ongelooflijk belangrijk de dialoog op te zoeken. Om samen na te denken over een oplossing.

Maar de vraag is: wát heeft de samenleving ons op dit moment eigenlijk te vertellen?

Ik heb vooral het idee dat de westerse mens alles tegelijk wil. De westerse mens wil én goedkoop vliegen én een schonere lucht. Én de Amazone behouden, maar wel zo'n mooie mahoniehouten boekenkast. Alles lokaal geproduceerd, maar wel quinoa uit Mexico, avocado's uit Chili. En, en, en, en... En omdat ze er zelf niet uitkomen, vragen ze anderen om het op te lossen.

Maar wat er vervolgens geëist wordt van onze bedrijven om die... lifestyle van de moderne consument te waarborgen is gewoon te absurd voor woorden. Ik heb soms het gevoel dat het mijn taak is om de wereld te redden. Maar ik ben toch zeker Leonardo DiCaprio niet?! Mensen mogen niet vergeten dat de eerste verantwoordelijkheid van een onderneming het maken van winst is. En natuurlijk gaan daar soms dingen fout, zoals in Nigeria of in Groningen.

Maar bij de eerste gasboringen daar in Groningen hadden wij echt niet voorzien dat we daarmee zoveel leed zouden veroorzaken. Nee. Toen was er sprake van een jubelstemming.

In één klap zouden honderdduizenden huishoudens het warm hebben in de winter. Er werden berekeningen gemaakt hoeveel vingertoppen er niet meer zouden afvriezen. Hoeveel mensen er niet meer zouden stikken door zelfgemaakte vuurtjes in huis, kortom: hoeveel mensenlevens er gered zouden worden.

De realiteit is echter, dat we hier en nu, met z'n allen in deze klimaatcrisis zijn beland. En dus zullen wij, met iedereen die hierbij betrokken is, om de tafel moeten gaan zitten, praten, luisteren en ideeën en argumenten uitwisselen. In de hoop dat we het samen eens worden want zonder u zal het Shell niet lukken. Wij zijn gebonden aan uw wensen. U vraagt, wij draaien.

Als u vandaag massaal besluit te stoppen met tanken, staat mijn telefoon morgen roodgloeiend met ongeruste aandeelhouders en dan kunnen we gaan praten over een radicaal andere koers voor Shell.

Maar nu?

U tankt alleen maar meer.

Ieder jaar.

De wereldwijde consumptie per individu neemt alleen maar toe, nog los van de bevolkingsgroei die ook aan de hand is. En opkomende economieën zoals Kenia, India en Chili staan in de rij voor onze olie. Ik kan toch moeilijk tegen die mensen daar zeggen: Ja jongens. Het spijt me. Maar jullie zijn te laat, want er zijn in het Westen wat bezorgde burgers die zelf niets willen inleveren, maar wel vinden dat Shell minder olie moet oppompen en hier trekken we de grens.

En bij Shell weten we heel goed dat er grenzen zijn. Grenzen horen bij gezond ondernemerschap en zijn niet los te zien van maatschappelijke bewegingen. Dus bracht Shell zo'n dertig jaar geleden de film *Climate of Concern* uit. Wij wilden toen zoveel mogelijk mensen bewust maken van klimaatverandering. Ver voor Al Gores film of voordat er überhaupt één groene sticker in de supermarkt te vinden was, informeerden wij burgers over de toekomst van onze planeet. Wij trokken toen aan de bel en zeiden: als we zo doorgaan met het gebruik van fossiele brandstoffen, dan warmt de aarde op met alle gevolgen van dien. En dat lieten we in die film zien. Vloedgolven, klimaatvluchtelingen, vogelsterfte, orkanen. Duizenden exemplaren hebben we daarvan verspreid. In verschillende talen. Hij is nog steeds te vinden in lespakketten voor leerlingen die een spreekbeurt over het klimaat willen houden. Omdat die zo accuraat was. Onze experts hebben in bijna alles gelijk gekregen.

Maar weet je wat er gebeurde? Mensen haalden hun schouders erover op. En nu wordt die film als bewijsmateriaal in de rechtszaak opgevoerd. Omdat wij, ondanks dat we het wisten, toch doorgingen met het oppompen van olie. #shellknew schrijven mensen op Twitter. Terwijl ik dan denk: ja, Shell knew. Maar wij waren echt niet de enige. We all knew. En we all gingen gewoon kalmpjes door met het voltanken van onze auto's, we all gingen gewoon door met het serveren van kip uit onze gasovens terwijl we all elkaar artikelen doorstuurden over de stijging van de zeespiegel.

Stel dat Shell straks in hoger beroep schuldig bevonden wordt. Weet je wie er dan echt blij gaat zijn? Laat me u eerst vertellen wie er niet blij gaan zijn: niet de toekomstige generaties, niet de aarde, niet het klimaat. De enige die blij zijn met deze rechtszaak, die zullen winnen zijn Total, Gulf en Exxon fucking Mobil, u weet wel, die andere oliemaatschappijen. Die oliemaatschappijen die niet zoals wij twee miljard dollar per jaar investeren in alternatieve energieën.

Die niet zoals wij al sinds 1997 vrijwillig – eerlijk en open – een speciaal sustainability verslag uitbrengen. Die niet zoals wij volledig inzetten op een geleidelijke transitie naar een koolstofarme toekomst. Nee, een bedrijf als Exxon Mobil, dat, terwijl wij onze beruchte klimaatfilm aan het maken waren, Willie Soon inhuurde. Een wetenschapper die bekend stond om zijn theorie dat de klimaatopwarming door vlekken op de zon werd veroorzaakt. Geen enkele universiteit wou hem steunen omdat het flauwekul was waarop Exxon fucking Mobil hem heeft betaald – jarenlang – om zijn onderzoek door te zetten. Met geen ander doel dan vertragen en twijfel te zaaien over de oorzaak van klimaatontwrichting.

Om alle scepsis weg te nemen: Shell erkent dat het klimaat aan het veranderen is en Shell erkent dat dat komt door de uitstoot van CO2 als gevolg van menselijke activiteit. En wij bij Shell zijn ervan overtuigd dat wij alles, maar dan ook echt alles doen dat binnen onze macht ligt om op een verantwoorde wijze aan uw energiebehoefte te voldoen.

Want daar draait het hier om. Niet om het feit dat wij door de wet gebonden zijn aan onze aandeelhouders. Niet om de vraag of wij wel genoeg investeren in duurzame alternatieven. Nee, nee, nee, daar draait het hier niet om. Het draait hier om U, beste consument. Als u morgen besluit de auto te laten staan dan hebben wij geen business case meer. Maar in plaats daarvan probeert u met deze rechtszaak uw eigen aandeel voorgoed te willen vergeten door ons als schuldige aan te wijzen. Zodat u zich geen klootzak hoeft te voelen, als u voor de zoveelste keer een reis boekt naar een plek op aarde waar u in feite niets te zoeken heeft. Zodat u zich niet schuldig hoeft te voelen over uw eigen verlangen naar vrijheid, naar mobiliteit en – ja – naar luxe. Omdat wij als klootzak berecht zullen worden en jullie kunnen denken: eindelijk! Gerechtigheid!

Maar bedenk wel, dat terwijl dit proces bezig is, we met zijn allen rond een brandend huis staan, druk overleggend, met grote handgebaren over wiens schuld het is dat die brand woedt. En terwijl we vooral met elkaar bezig zijn, niet in staat om te kiezen wat we gaan doen, niet in staat om een rij te vormen en elkaar emmers met water door te geven, dat pand langzaam helemaal afbrandt. Tot er niets meer over is en de volgende ochtend als het licht wordt we pas echt zien wat we allemaal zijn kwijtgeraakt.

de consument

De consument... Ja, dat ben ik. Dat hoef ik niet eens te spelen, dat ben ik al. Ik heb daar overigens nooit voor gekozen, dat was nooit een beslissing. Zoals de CEO van Shell worden wel een beslissing is. En ik snap ook wel dat we daar geen moment van maken. Je wordt nooit beëdigd als consument. Want het is natuurlijk ook een – ja, hoe zal ik dat zeggen, glijdende schaal. Je moet nu eenmaal eten en drinken, dat is consumptie, maar het kopen van een watermeloenkoeler op wieltjes is dat ook. Of een trilplaat op zonnecellen om je overconsumptie eraf te trillen. Twee dingen die ik overigens allebei bezit.

Ik was laatst in de Mediamarkt. Ik moest wat documenten uitprinten, maar mijn printer blokkeerde en wat doe je als er tegenwoordig een apparaat hapert: dan koop je een nieuwe, want dat is het goedkoopste, dus ik naar de Mediamarkt om een nieuwe printer te kopen.

En ik loop daar al tien minuten rond, op zoek naar de printerafdeling en doordat ik ergens een verkeerde afslag heb genomen – waar volgens mij die hele Mediamarkt op is ingericht, dat je voortdurend verkeerde afslagen neemt – kom ik op de televisieafdeling terecht. Ik sta daar tussen allemaal breedbeeldschermen, gigantische beeldschermen, zo groot als muren bijna. Er staat salsamuziek op, heel hard, en op die schermen, op die muren dus, zijn beelden te zien van mensen die aan het surfen zijn bij de kust van Hawaï. Hele knappe mensen, kunnen ook heel goed surfen.

En ik sta daar tussen die schermen, en zonder dat ik het doorheb, sta ik ineens mijn buik in te houden, in de Mediamarkt. Mijn buik, waarvan mijn personal coach op de fitness een keer had gezegd: 'Meisje, dat buikgebied! Dat gaat voor het bikiniseizoen helemaal goed komen, maar dan moet je wel drie keer per week komen!'

Daarna ben ik nooit meer gegaan. Ik betaal nog wel de abonnementskosten trouwens. Ik heb een medium intensity

abonnement. Waarmee ik ook één keer per week toegang heb tot de wellness. Waar ik ook nooit naartoe ga. Want om bij de wellness te komen moet je eerst door de fitnessruimte. En als ze dan zien, dat ik alleen voor de wellness kom, dan word ik meteen als luiwammes weggezet. En dat ben ik ook, maar ik wil niet dat zij dat weten.

Uiteindelijk heb ik een sapcentrifuge gekocht en een trilplaat om je buikvet weg te werken, die op zonnecellen werkt van gerecycled plastic. Recycle to save the planet, stond er op een sticker bij. En ongelofelijk, ben ik dus vergeten een printer te kopen, terwijl ik 187 euro heb uitgegeven en nog steeds een kapotte printer heb.

Dat is het wonder van de Mediamarkt. Je wordt bij die schermen gewezen op je tekortkomingen, je was die even vergeten, je was even vergeten dat je niet aan het surfen bent bij de kust van Hawaï, met een lichaam dat eruitziet alsof het van bladgoud is gemaakt, natuurlijk was je dat even vergeten, maar dat is dan dus het mooie, je wordt herinnerd aan wat je allemaal niet hebt en daar is dan meteen een oplossing voor: een trilplaat op zonnecellen van gerecycled plastic!

Ik had echt geen idee. Een trilplaat op zonnecellen van gerecycled plastic.

‘U vraagt... wij draaien...’

Ik heb niet om die trilplaat gevraagd, ben ik dan toch verantwoordelijk voor het feit dat die trilplaat daar ligt? Ik heb hem gekocht. Ben ik dan verantwoordelijk voor de manier waarop die trilplaat geproduceerd wordt? Waarschijnlijk door oververmoeide meisjes in Kazachstan die tot hun knietjes in vervuilde rivieren staan. En ben ik dan verantwoordelijk voor het lijden van de oververmoeide meisjes in Kazachstan en de vervuilde rivieren?

Want ik reken dan dus al die spullen af. En de Vibro shape master 2.0 van gerecycled plastic met de sticker If you feel good the world feels good en de Juicy woodpecker worden in twee plastic tassen gedaan met daarop de slogan: ‘Ik ben toch niet gek’ en ik loop met die tassen naar buiten en ik loop nog geen dertig meter en dan denk ik: misschien

moet ik het terugbrengen, misschien moet ik het allemaal terugbrengen, waar ik absoluut geen zin in heb, omdat iets terugbrengen bij de Mediamarkt een heel gedoe is. Dan moet je in een soort wachtkamer zitten. Bij mijn Mediamarkt is dat dan ook nog eens in de kelder, dan moet je naar de kelder afdalen, alsof je in voorarrest zit – of het voorgeborchte. En als je aan de beurt bent moet je een formulier invullen waarom je al die producten niet wil. Ja – en ik dacht – ik wil niet op dat formulier bij reden van teruggave zeggen: ‘Ja... ik weet niet... gek soort leegte in mezelf.’

Ik weet niet of er mensen in de zaal zitten die weleens porno hebben gekeken? Als je dan je... massagestaaf afwast en daarna terugloopt naar je computer en ziet welk genre je eigenlijk hebt aangeklikt... dat gevoel.

Kom ik toch thuis met die spullen, de handleiding van de trilplaat moet ik op internet zoeken en op die website worden er allerlei extra accessoires aangeboden voor de trilplaat. Ik vroeg me al af, waarom moet ik naar een website. Ik dacht even... dat scheelt papier, maar natuurlijk extra accessoires! En ik kijk of ik kan uitzoeken of dat gerecyclede plastic echt beter is, terwijl ik ondertussen zonder dat ik het doorheb, met mijn alt-tab vingers ook nog even op Marktplaats ga kijken of iemand op Marktplaats een tweedehands Samac beschermbeugel aanbiedt. If you feel good the world feels good. Eindeloos veel linkjes zie ik van mensen die hun trilplaat op zonnecellen op Marktplaats aanbieden. En dat niemand die dan kwijt kan, waarna je ermee naar het grofvuil moet. Ik stel me een soort afvalberg met trilplaten voor, dat er ook bij het grofvuil een aparte container voor zou zijn: Witgoed, Glas, Trilplaten. Terwijl ik ondertussen lees dat gerecycled plastic zo in trek is dat er in China een fabriek is waar speciaal gerecycled plastic geproduceerd wordt. ...

If you feel good the world feels good.

Recycle to save the planet!

Recycle to save the planet!

De enige consequentie van die save the planet stickers is eigenlijk dat er alleen maar meer geproduceerd wordt. Er zijn alleen maar meer

dingen bijgekomen: elektrische auto's, vegan frikandellen... alleen niet ter vervanging van de kiloknallers, maar als extra opties op het menu. Er wordt geen varken minder geslacht sinds iedereen flexitariër is geworden. Er wordt geen gram minder CO2 uitgestoten sinds de komst van windmolens.

Er wordt alleen maar meer en meer en meer en meer geconsumeerd...

En als ik dat hoor, ben ik geneigd te denken dat het inderdaad mijn schuld is – dat ik moet veranderen om te voorkomen dat het klimaat dat gaat doen. Maar de vraag is: als ik aan het einde van de dag, na een lange dag werken, nog even naar de supermarkt ga en ik mezelf zie in de reflectie van de etalage van de kaas en ik naar mezelf blijf kijken omdat ik er echt moe uitzie en ik denk: je moet een beetje beter voor jezelf zorgen – ... Aan die persoon mag je toch niet de beslissing overlaten of de tonijn mag uitsterven of niet? Om acht uur 's avonds in de supermarkt. Met wallen tot op haar enkels. Is het wenselijk dat die persoon daar en dan verantwoordelijk wordt gemaakt voor zulke grote keuzes?

En bedrijven mogen natuurlijk ook verkooptrucs uithalen, met groene stickers en happy ocean labels. Bedrijven hebben de vrijheid om de consument te manipuleren. Maar als een bedrijf zich in haar communicatie zo ongeveer voordoet als milieuorganisatie... als ze van alles beloven zonder dat iemand controleert of het ook echt gebeurt...

Ik bedoel... heeft de consument dan nog wel genoeg vrijheid om zich aan die manipulatie en verleidingen te onttrekken? Of moet ik dat dan allemaal maar zelf uitzoeken... en er een baantje bijnemen... als onderzoeksjournalist... Moet er niet een derde partij zijn die deze balans een beetje in de gaten houdt? Een partij die instaat voor het algemeen belang? Die de lijnen van het speelveld moet aftekenen, waarbinnen wij dan vrij kunnen kiezen... Ik weet niet... de overheid?

Zodat we onze dagen niet slijten bij de schappen. Soms zie ik dat ineens zo. Dat dat is wat we aan het doen zijn. Iedereen ergens anders. Ik bij de tonijn, u bij de melk, u bij de vleeswaren, u bij de fairtrade afdeling, u bij de plofkippen. En dan na tien minuten... tonijn in mijn

mandje en toch eruit, maar wat dan? Voor de sushi? Avocado nee, dat kon geloof ik ook niet, krab nee, daar was ook iets mee, nou wortel dan gezellig voor mijn etentje... sushi met wortel... Waarna ik bij de kassa kom en achter u sta en ik zie dat u vier tonijnsteaks op de band legt en sesamolie en limoen en koriander en sojasaus en avocado en citroengras en ik denk dan, nou hij zal wel veel complimentjes krijgen over zijn etentje. De lul.

de overheid

‘Wordt u niet doodmoe van de politiek’, wordt mij weleens gevraagd. ‘Jazeker,’ zeg ik dan. En waarschijnlijk om precies dezelfde reden als u. Maar ik ben ook hoopvol. Nu bijvoorbeeld. Als ik bedenk dat jullie hier al... 45 minuten zitten te luisteren. Voor mij is dat een politieke daad, luisteren. Dus als ik dit zie, dan denk ik: de democratie is nog niet helemaal failliet.

Vraagje: is iemand gaan controleren of het grid veilig is? Is er iemand het dak opgegaan om te checken of er asbest in dit gebouw zit? Dit water heb ik net uit de kraan gehaald, zonder er een zuiveringstablet in te doen. Dit zijn allemaal verworvenheden, die ‘gewoon de situatie’ zijn geworden. Terwijl dit zoveel moeite heeft gekost. Zoveel tijd, zoveel mensen die aan zoveel dossiers hebben gewerkt.

En ik zeg dit niet omdat ik vind dat we nu moeten gaan applaudisseren voor de overheid. Ik zeg het omdat als mensen geen notie meer hebben van wat het behelst om dingen voor elkaar te krijgen, de democratie in gevaar is. En soms denk ik dat mensen niet alleen niet meer weten wat de overheid doet, maar ook wat de overheid is.

Een tijd geleden alweer, was ik te gast bij een avond over participatie en klimaat in een buurthuis in Krimpen aan de Lek. En die avond eindigde weer met de oproep dat DE OVERHEID HET MOET DOEN! En als ik dan vraag of mensen iets preciezer kunnen formuleren wat ze dan van de overheid willen, dan is het meestal stil. Maar in Krimpen aan de Lek zat ook een heel geïnformeerde burger. Een vrouw die een rapport had gelezen waaruit bleek dat de overheid dingen achterhoudt en beloftes uit het klimaatakkoord niet nakomt en dat ze het stuitend vond dat je daar dan niks over hoort. Toen ik vroeg hoe zij er dan van gehoord had, bleek dat ze voor haar werk, ze werkte bij een ngo, een rapport van de Europese Commissie had gelezen die erover gepubliceerd had. En dan is het dus fijn dat ik in dat buurthuis sta en in meer dan 280 tekens kan uitleggen dat het best wel frappant is wat ze

zegt, want de Europese Commissie... dat is de overheid. Net als de Raad van State die de woningbouw stillegt (vanwege de stikstof). Dat is ook de overheid. Of de rechterlijke macht bij wie je tegen de machthebbers kunt opstaan. Dat is ook de overheid. Ik kreeg laatst een boze tweet over hoeveel belastinggeld er gaat naar het KNMI. 'We hebben toch ook Buienradar waar we gratis op kunnen kijken!' #schafhetKNMIaf. Hoe denkt u dat Buienradar aan die data komt?

En dat is precies het probleem. Dat als we het hebben over 'de overheid' of 'de politiek' vaak een soort beeld wordt geschetst van één groepje mensen, dat als een soort verkeersregelaars achter de knoppen zit en daar te pas en te onpas aan kan draaien. Misschien werkt dat zo bij Big Tech bedrijven, maar hier niet. Hier hebben we een democratisch systeem met gemeenten, provincies, rijksoverheden, de Europese Unie, de Verenigde Naties, met allemaal verschillende wetgevende organen: de gemeenteraad, Provinciale Staten, Eerste Kamer, Tweede Kamer, Europees Parlement, en rechtsprekende organen: de kantonrechtbank, de Raad van State en het Internationaal Hof van Justitie.

Dat is het principe van een democratie. 'De Overheid' is een amalgaam – een constructie – van macht en tegenmacht. Een democratie is eigenlijk een soort glas dat je kapot gooit en de scherven breng je onder in allemaal clubjes. Je breekt de macht op. Om te voorkomen dat één iemand de absolute macht in handen krijgt.

En om dat systeem draaiende te houden, heb je burgers nodig, die zich engageren met hun gemeenschap. Een democratie gaat ervan uit dat burgers burger willen zijn. Dat burgerschap iets is om te omarmen en te koesteren. Maar tegenwoordig ervaren steeds meer mensen het als een last. En daar heeft de democratie in haar ontwerp helaas geen rekening mee gehouden. Met burgers die niet meer weten hoe ze hun eigen behoeften af en toe aan de kant moeten zetten omwille van anderen.

Maar een democratie kan niet functioneren zonder de inzet van haar burgers. Wij zijn geen tegengestelden. Wij zijn elkaar.

Daar heb ik wel even over gedaan, om te begrijpen wat dat precies in de praktijk inhoudt.

Ik stapte ooit de politiek in met een koffer vol idealen. Ik wilde nadenken over een Europese Unie 2.0, koploper worden op het gebied van duurzaamheid en grote belastinghervormingen doorvoeren. Ik heb bijvoorbeeld meegewerkt aan het idee van een CO2-taks. Dus een belastingverhoging op goederen die veel CO2 uitstoten. Dan doe je onderzoek naar wie dat moet gaan betalen. Bedrijven? Stel dat je het bedrijfsleven laat betalen. Dan kun je er gif op innemen dat het gros van die bedrijven zullen verhuizen. Naar Polen bijvoorbeeld. Stel de chemische industrie verhuist naar Polen. Dan zitten wij als land misschien wel goed met onze CO2-uitstoot, maar is het probleem gewoon verplaatst. En daarbovenop komt: onze chemische industrie is relatief schoon. Veel schoner dan in Polen, dat komt omdat wij hier met allerlei regelgeving te maken hebben. Dus onder de streep zal er alleen maar meer CO2 worden uitgestoten. Los van de werkgelegenheid die je hiermee verliest. Moeten de burgers dit betalen? Maar dat kan je niet zomaar doen, zonder ook belastinghervormingen door te voeren. Dat gaat gewoonweg niet. Vrijwel de meeste mensen in dit land zijn namelijk helemaal niet bezig met het einde van de wereld, maar denken vooral na over het einde van de maand. Die hebben niet de luxe om gewoon dingen in hun mandje te gooien als ze in de supermarkt rondlopen... De meeste mensen in Nederland lopen hoofdrekenend door de winkel zodat ze erin slagen om hun wekelijkse boodschappen onder de honderd euro te houden, zodat ze één keer per jaar in de zomervakantie met hun kinderen kunnen vliegen naar een zonnige bestemming.

Ik zou wel een vleestaks willen invoeren, onderzoek wijst uit dat minder vlees eten inderdaad een groot effect heeft op onze uitstoot, maar degenen die daar direct mee geraakt worden zijn mensen met de laagste inkomens. En u raadt het al: dat zijn nou net de mensen die het minste CO2 uitstoten van ons allemaal. En dat is een onrecht dat ik niet kan verkopen.

Als overheid hebben wij een verantwoordelijkheid voor het hele systeem, en dat hele systeem moeten we met al zijn burgers en al zijn belangen draaiende houden. Dat is onze plicht. En dat is ook het mooie van een democratie, dat wij er voor iedereen zijn. Voor onze natuur, voor onze boeren, voor onze stratenmakers, voor onze zorgmedewerkers, voor onze bedrijven, voor onze jongeren. Daarom ben je als overheid zo snel als de traagste.

De energietransitie is de grootste en meest complexe opdracht waar wij als Nederland, als Europa, als wereld voor staan. Groter nog dan de wederopbouw. Alleen is het nu geen wederopbouw, maar een wederombouw. Die transitie zullen we als samenleving moeten maken. En daar wringt de schoen. Het lijkt erop dat iedereen de klimaatcrisis heel ernstig vindt, totdat ze er zelf offers voor moeten brengen. 'Leiderschap. Wij willen leiderschap,' roepen ze. Maar dan uiteraard wel met de maatregelen die ze zelf voor ogen hebben. Wanneer politici zich naar Groningen begeven, wordt er geroepen: gaskraan dicht, windmolens bouwen! Dan wordt er een windmolenpark gepland in Overijssel, komt iedereen daar de straat op omdat niemand zo'n ding in zijn achtertuin wil. Waardoor er opnieuw aan tafel gezeten moet worden en ondertussen worden politici in de media weggezet als nitwits, omdat ze geen beslissingen durven te nemen. Dan dalen de zetels in de peilingen en dat moet ik dan weer aan mijn achterban verkopen. En wellicht denkt u: wees niet bezig met de volgende verkiezingen! Ik zou dat wel heel graag willen, maar zolang dit land bestaat uit zeventien miljoen zwevende kiezers kan je als politicus heel weinig doen. En dat is misschien wel de ongemakkelijke waarheid van vanavond: niet ik, maar u bestuurt dit land.

En ik snap dat als de media je wijsmaken dat de klimaatcrisis in vijf stappen te begrijpen en op te lossen is, dat u zich afvraagt wat wij daar de hele dag aan het doen zijn in Den Haag.

Een heleboel dingen in dit leven zijn dan misschien te regelen met een muisklik, maar niet het besturen van een land. Tussen droom en daad staan nu eenmaal niet enkel wetten in de weg, maar ook daadwerkelijk praktische bezwaren.

Dus als u het mij vraagt: ik ben voor de traagheid. Ik koester de traagheid. Omdat ik het niet traagheid noem, maar zorgvuldigheid. Of democratie.

Als je vindt dat politiek leiderschap gaat over rechtlijnigheid, dan moet je niet bij mij zijn. Maar bij Poetin, Erdoğan, Bolsonaro. Die kunnen vandaag iets beslissen en morgen een dorp verplaatsen omdat het in de weg staat.

Dus het enige wat ik hier kan doen, is u smeken, om te blijven kiezen voor de zorgvuldigheid van de democratie. Kom naar Den Haag, breng een dag door op de publieke tribune, verbaas je, irriteer je, mobiliseer uw burens, word lid van een politieke partij, schrijf je in voor een werkgroep, zorg voor uw eigen pressiegroepje, lobby u suf, maar in godsnaam kom meedenken en luisteren aan tafel.

Omdat je aan die tafels beseft dat het toch allemaal net wat ingewikkelder ligt dan je van tevoren dacht. En je met verschillende belangen te maken hebt en je nooit ergens alleen maar moet instappen met het idee dat je nu meteen een oplossing gaat vinden.

Je lost op als je sterft, niet als je leeft. In het leven verdwaal je en denk je waarschijnlijk best vaak: saai. Of: vieze koffie. Maar dan is een democratie op haar best. Omdat het tolerantie en begrip voor elkaar creëert en dat zullen we heel hard nodig hebben, als wij aan tafel willen blijven strijden in plaats van op het slagveld.

de burger

Dit is het klimaatakkoord. Resultaat van anderhalf jaar lang polderen aan tafel. Dit keer had de overheid het echt groots aangepakt. Met maar liefst vijf verschillende klimaattafels... voor iedere sector een. In de media werd zelfs over 'stoelendans op hoog niveau' gesproken omdat al die tafels en die mensen uiteindelijk allemaal samen moesten komen. En dat is gelukt. Het klimaatakkoord werd vorige zomer gepresenteerd. Toen het klimaat nog trending topic was, een halfuur voor het zomerreces – door het 'Groenste Kabinet ooit'. *legt hand op stapel papieren* Ik was bij die persconferentie, samen met mijn leerlingen... Ik geef maatschappijleer op het Sint-Willibrordus College in IJsselstein en mijn leerlingen zijn heel betrokken geweest bij de klimaatprotesten, dus als laatste les van het jaar gingen we erheen... op schoolreisje naar Nieuwspoord... Het was een hele feestelijke middag, ik kan niet anders zeggen. De overheid had vegetarische bitterballetjes laten aanrukken en er heerste echt een soort blijheid, iedereen was enorm in z'n nopjes met zo'n dikke stapel maatregelen. *kijkt naar stapel* En mijn plan was, om dit akkoord als lesmateriaal te gebruiken en mijn leerlingen op deze manier, na al die maanden van wanhopig demonstreren, ook een beetje hoop te geven. Dat ze er niet alleen voor staan, maar dat de overheid het nu ook serieus neemt, zoals politici in alle mediaoptredens steeds maar weer benadrukken. Maar wat schetst mijn verbazing tijdens het lezen... het klimaatakkoord gaat helemaal niet over hoopvolle vergezichten, of toekomstperspectieven of over hoe wij als politieke en geografische gemeenschap onze pot geld gaan inzetten om zorg te dragen voor onze lucht, ons water en onze leefomgeving. Nee, het is eigenlijk een soort glossy met een handjevol tips over de steentjes die je als consument kan bijdragen om deze klimaatcrisis te stoppen. We moeten minder vlees eten, pagina 21, minder zuivel, pagina 22, maar die strijd, pagina 23, zullen consumenten in de supermarkt moeten leveren. Niet teveel printen. Pagina 151. En natuurlijk wordt de chemische industrie niet ontzien: Aan de chemische industrie wordt gesuggereerd dat ze hun koffiezetapparaten voortaan van papieren bekertjes moeten voorzien. En hun wc-papier van gerecycled materiaal moet worden ingekocht.

En ik weet niet goed wie daar verantwoordelijk voor is. Wie er verantwoordelijk is voor het feit dat de overheid ons niet als burgers aanspreekt, maar als consumenten. Komt het omdat wij niet meer weten wat het verschil is? Of omdat wij de overheid permanent als klantenservice aanspreken waardoor zij ons als consumenten gaan behandelen? Ik kan wel mijn vermoedens uitspreken... of met allerlei cijfers aankomen die onderbouwen waarom het heel onverstandig is dat de Nederlandse overheid zich vooral op die bekertjes focust en niet op, bijvoorbeeld, kerosinetaks... maar ik ben eigenlijk zo moe van die zwaardgevechten met cijfers. Zo ongelofelijk moe. En u ook. Dat weet ik. U bent die gevechten ook moe. Dan ga je naar een avond over klimaat-verandering en die hele avond hoor je niks anders dan 7,3% daar eraf schnabbelen – 14% zus – 1 meter stijging – tien centimeter daar – 0,2% zus. Pffff. Zo moe... En treurig ook – ik word er zo treurig van. Door dat vechten in cijfers hebben we het toch nooit over wat we als gemeenschap eigenlijk aan het doen zijn. Ja – je zou het toch bijna vergeten, dat wij een gemeenschap zijn, politiek en geografisch verbonden met elkaar. Ik zie tegenwoordig best veel boekjes, tijdschriften waarop staat: ‘wat jij kan doen tegen klimaatverandering’. Er staat nooit: ‘wat wij kunnen doen’. Er staat nooit: ‘jij kan niks doen, maar wij alles’. En omdat ‘wij’ toch altijd ‘een ander’ is – een leegstaand buurthuis waar niemand een cursus wil volgen en al helemaal niemand een foto van wil maken voor z’n Instagram – omdat ‘wij’ altijd ‘een ander’ is, waar ik niet toe behoor, en u ook niet, zijn wij – ben ik, alleen overgebleven met mijn tochtbond en isolerende folie achter de verwarming. En bent u alleen overgebleven, met uw gerecycled wc-papier en u, met een wekelijkse vegetarische dag. En door het constant over cijfers te hebben lijkt het alsof we daar stilzwijgend mee hebben ingestemd. Met die situatie: dat wij een groepje individuen zijn die alleen maar één keer in de maand een luchtalarm delen en toevallig ook het klimaat.

En het lijkt gewoon soms, maar misschien vergis ik me, alsof de overheid daar ook mee heeft ingestemd. Dit hele document gaat uit van het voldongen feit dat wij een hoopje individuen zijn, zonder

samenleving en dat we dat ook graag zo willen houden. En tuurlijk... ik vind samenleven ook ingewikkeld hè... laat dat duidelijk zijn. Mijn rode Suzuki Alto wordt door de burens 'de puist op het duurbetaalde uitzicht' genoemd. Vorige week kreeg ik een uitnodiging voor het buurtfeest en op de achterkant staat dan 'of ik asjeblijft m'n buxus wil snoeien'. Maar het punt is: we leven samen, ook al voelen we ons niet verbonden, houden we niet van elkaar en proberen we zoveel mogelijk individu te zijn, ons zoveel mogelijk van elkaar te onderscheiden. Wij leven samen. Dat is een onherroepelijk feit, dat onze voorouders allang voor ons besloten hebben. Wij zijn een politieke en geografische gemeenschap. En dat voelt natuurlijk niet zo... Ik bedoel... als mijn leerlingen in het eerste jaar binnenkomen, zitten ze ook alleen maar op hun telefoon en kijken ze naar de grond... durven en willen niet met elkaar praten. Dus wat doen we: we gaan in het eerste jaar samen op survival – met als gevolg dat er een groep ontstaat. Een mini politieke en geografische gemeenschap. Als school kun je het je niet permitteren om die leerlingen aan hun angst en onzekerheid over te laten. Ze in de hoek te laten staan met hun puisten. Dertien jaar weet je wel en allemaal zo'n blik van... 'Ik heb niemand nodig!' En ik zie het dan als mijn taak, mijn taak als maatschappijleraar, deze jonge mensen te leren... anderen nodig te hebben. Om te durven anderen nodig te hebben. Want de waarheid is dat niemand alles kan. Sterker nog. Bijna iedereen kan bijna alles niet. Ik kan heel veel niet. Ik kan bijna alles niet zeg ik dan en daarom heb ik een samenleving nodig. Daarom heeft iedereen een samenleving nodig.

Dat laat ik leerlingen ook altijd opschrijven. Als individu schiet je altijd ergens tekort, en daarom hebben we een samenleving nodig. 'Moeten we dat ook kennen voor het examen?' vragen ze dan natuurlijk meteen en dan citeer ik mijn favoriete dichter en zeg ik: 'Nee... dit moet je kennen voor het leven'.

Als wij niet leren samenleven
Als wij niet leren samenwerken
...dan krijg je een hoopje mensen dat zich verantwoordelijk voelt voor alles, maar invloed heeft op niets.

toekomstige generaties

Ongeveer een jaar lang protesteerden mijn klasgenoten en ik elke vrijdag. We hadden dat geregeld met de theaterschool. Spijbelen mocht niet. Maar ze waren wel bereid ons rooster zo aan te passen zodat we vrijdag tot twee uur 'vrij' waren zodat we konden protesteren. Dus iedere week stonden we voor het gemeentehuis in Gent. In het begin met een klein groepje, maar dat wordt steeds groter. Online ontstaat er een netwerk van allerlei stakende jongeren uit heel Europa en na ongeveer acht maanden demonstreren, komen we samen in Brussel. Duizenden jongeren.

Als mijn klasgenoten en ik aankomen in Brussel zien we overal groepjes scholieren, studenten en jonge moeders met kinderen op een plein zitten waar normaal auto's en trams rijden. Her en der staat er een flipover en worden plannen voor de toekomst in drie talen op papier gezet. De politie staat er rustig omheen. En dan draait er iets en dan gaat alles zo snel dat ik niet meer weet wat ik eerst zie. Voor me zie ik de waterkanonnen in beweging komen. Links en rechts van me worden mijn klasgenoten op de grond gelegd en in de verte zie ik mensen wegduiken voor de pepperspray. De helft van mijn vrienden en klasgenoten zit op de grond, handen op hun rug vastgebonden. Ik zie dat twee van hen in hun broek plassen en ik voel hoe dringend ik zelf ook moet. En dan begint iemand te zingen, de liedjes die we altijd zongen tijdens de demonstratie. *We've come a long long way together. Through the hard times, and the good. I have to, celebrate you baby, I have to praise you like I should.* Ik krijg tywraps om mijn handen gebonden en word ook op de grond gezet maar blijf zingen terwijl mijn broek langzaam helemaal nat wordt. De jongens uit mijn klas worden al afgevoerd in een busje naar een soort garage en de meisjes – waaronder ik – worden in een ander busje gestopt, waar de agenten voortdurend grappen maken over onze natte broeken.

Af en toe stopt het busje voor een politiebureau, maar alle cellen zitten al bomvol met demonstranten van het plein, dus we blijven doorrijden tot we er uiteindelijk bij Brussels Airport worden uitgelaten. Een voor een

knippen ze onze handboeien los. Ik heb hem nog steeds thuis als herinnering. Hoewel ik er niet teveel aan wil denken. Vooral niet aan dat rondrijden. Dat vond ik het ergste. Het niet weten waar je naartoe onderweg bent. Waar je straks uitkomt.

En omdat ik daar stond, lag en zat. Op dat plein. Belden Rebekka en Aniek mij. Om te vragen of ik de toekomstige generaties hier vanavond wilde vertegenwoordigen. Het zou heel fout zijn, zeiden ze, als iemand die zou spelen. Je hoeft niet eens iets te spelen. Jij hoeft geen hoop te spelen. Jij bent de hoop. Ik denk dat ze toen nog niet wisten dat ik op die pleinen stond uit wanhoop. Althans, ik sta nog steeds op die pleinen. Ik ben eigenlijk nooit van die pleinen weggegaan. Omdat ik het midden van een heel druk kruispunt ben. Van allemaal zaken waar het niet goed mee gaat. Ik strijd ook tegen het Vlaamse migratiebeleid en voor Black Lives Matter.

Dus ik ga hier vanavond niet de hoop spelen.

Het is 52 graden in Irak. Meer dan een half miljoen diersoorten staan op uitsterven. Er zijn miljoenen klimaatvluchtelingen. Er worden op dit moment buizen verslept naar het hart van Oeganda om via Tanzania de langste oliepijpleiding van Afrika aan te leggen, die dwars door de Serengeti zal lopen. Klimaatconferenties worden afgelast. Klimaatafspraken worden aan de lopende band geschonden. En daarom vind ik het misselijkmakend, dat de overheid zegt 'dat het belangrijk is dat wij aan tafel moeten blijven strijden in plaats van op het slagveld'. Alsof er nog helemaal geen slagveld zou zijn. Alsof we dat slagveld, met onze vergaderingen, polderen en slappe thermoskoffie hebben weten te voorkomen. Het is allang een slagveld!

Nu!

Nu lopen de eilanden in de Stille Oceaan onder.

Nu branden de bossen in Australië en Californië af.

Nu is Shell op zoek naar nieuwe olievelden in Canada.

Nu is de luchtkwaliteit hier zo slecht dat Europese normen voortdurend overschreden worden.

Nu kondigt het IPCC aan dat we in het 'nachtmerriescenario' zitten.

Ik weet niet meer hoe ik mijn wanhoop en woede hierover moet uiten, moet doorgeven aan u, hier in de zaal. Ik heb altijd geleerd dat woede nooit een goed idee is. Omdat je daarmee minder serieus genomen wordt. Helemaal als vrouw. Helemaal als zwarte vrouw.

En Rebekka en Anoeke begrijpen dat maar al te goed. Die zijn ook wel woedend af en toe. Maar ze zijn als de dood dat ze beschuldigd worden van activisme. En als de dood dat iemand ze zal betrappen op liefde voor deze planeet. Liefde voor de geur ervan, voor de kleuren, voor de grootsheid, voor hoe oud deze planeet is en hoe jong wij zijn. Zo bang dat iemand ze bomenknuffelaars zal noemen. Ik zal het maar meteen zeggen: ik ben een bomenknuffelaar. Ik weet waar de oudste bomen ter wereld staan en dat er wortelstelsels zijn die met elkaar communiceren en water door die wortels naar elkaar pompen om elkaar te helpen en in leven te houden. Bomen die alles, maar dan ook alles met elkaar delen en gemeenschappen vormen die de onze overtreffen. En ik trek me op aan die gedachte.

Maar, Rebekka en Anoeke verbergen hun liefde voor de planeet liever om serieus genomen te worden. Wat is dit eigenlijk voor wereld. Dat je je liefde moet verbergen om serieus genomen te worden.

'De toekomst is onzeker en dat is hoopvol.'

Dat is ook zo. Maar als we zo blijven doorgaan dan zal het zo gaan: Ook in hoger beroep zal Shell deze zaak verliezen. Omdat er ooit een clubje klimaatwetenschappers samenkwam die een link legden tussen CO₂-uitstoot en de opwarming van de aarde en een rapport schreven wat ze Grenzen aan de Groei noemden. En dat rapport belandde in buurthuizen, waar burgers erover discussieerden en uiteindelijk zo bezorgd raakten dat de overheid zich genoodzaakt zag om tijdens de klimaatconferentie in Rio de Janeiro in 1992 een akkoord op te stellen

dat door 180 landen ondertekend werd en juridisch bindend was. En in dat akkoord, op pagina 131, stond ook een paragraaf over toekomstige generaties. Uit voorzorg, stond er, moeten grote chemische bedrijven, die op dit moment producten produceren waarvan een serieus vermoeden bestaat dat ze in de toekomst zullen leiden tot ernstige klimaatschade, daar melding van maken. Ook al hebben we er geen honderd procent wetenschappelijk bewijs voor. En Shell wist dat. Shell wist dat de olie die zij oppompten vreselijke gevolgen zou hebben. Ze schreven er zelfs scenario's over, maar ze deden helemaal niets. Dus het gaat een strikt juridische zaak worden die Shell ook in hoger beroep gaat verliezen.

En als het zover is zullen de kranten vol staan. En naast de volgende overstromingen, klimaatslachtoffers en hittegolven zal Shell aankondigen dat ze in cassatie gaan en ze zullen de nodige vertragingstactieken inzetten, zodat de consequentie van de uitspraak van de rechter steeds maar uitgesteld wordt en uiteindelijk bedolven onder een economische crisis en een huizenmarktcrisis. En we elkaar geen alarmerende artikelen meer doorsturen van de stijgende zeespiegel, maar die ene reportage van die familie die alles had en nu onder een brug slaapt. Mensen zoals jij en ik! En voor je het weet zijn we vijftien jaar verder en roepen we allemaal dat er echt iets moet gebeuren, maar weet niemand precies wat. En schuiven we langzaam een hittetijd in. Dat begint nu zo langzamerhand een feit te worden. Een onvermijdelijk feit. En terwijl de rechters zich klaarmaken voor de volgende ronde begint het te regenen.

Op de Ngorongoro-krater.

Op de gnoes.

Het olieplatform in Oeganda.

De Masai.

In IJsland.

Op de burgemeester van Reykjavik.

Op de sequoia's in Californië.

De Grand Canyon.

De zoutvlaktes in Bolivia.

Op een kolonie keizerspinguïns.

En terwijl het vonnis in de rechtbank klinkt zullen de laatste eilanders in de Stille Oceaan in een kano over hun huis glijden, heen en weer. In de hoop dat er misschien iets komt bovendrijven. Iets wat herinnert aan het feit dat het heeft bestaan.

de aarde

muziek van Christiaan Verbeek

epiloog

anoek Heb je nog hoop? vroeg een journaliste me in de aanloop naar dit project. Dat vind ik dus altijd een beetje een gekke vraag, want natuurlijk heb ik hoop. Maar ik heb ook wanhoop. En woede, angst, schaamte, ontkenning, behoefte aan rust en aan samenkomst. Aan meer oogkleppen en meer strijd. Ik antwoordde haar dat er heel lang een zin in het stuk heeft gestaan die we uiteindelijk besloten te schrappen omdat hij nergens echt goed paste. Niet bij het intro, niet bij een van de sprekers en niet op het einde. En die zin luidt als volgt: 'De toekomst ligt in handen van de mensen die het beste hun tekst kennen, het beste hun kostuum dragen en het beste hun rol spelen.' En toen we die zin uiteindelijk definitief besloten te schrappen – nadat hij ongeveer drie jaar lang onze tagline was geweest – bedacht ik dat dat misschien wel kwam omdat er niet zoiets bestaat als één rol. Net zo goed als dat er niet één iemand verantwoordelijk is voor de opwarming van de aarde, of één iemand voor het oplossen daarvan. Omdat er in het leven de hele tijd allerlei rollen door elkaar lopen. Het gaat er dus niet om of je hoop hebt, zei ik tegen die journaliste, het gaat erom dat je weet wanneer je welke rol moet spelen en wanneer niet.

rebekka Ik zat daar bij. En dacht ja, ja, ja. Maar ook nee. En dat had te maken met die woorden. Je rol spelen. Dat suggereert alsof het een spelletje is dat je gewoon kan spelen en als we klaar zijn; we gewoon het spelletje in de spelletjeskast doen en er verder geen consequenties zijn. Maar ik kwam niet uit mijn woorden en dus kwam het ook niet in het interview terecht. En lang heb ik nagedacht over wat ik had moeten zeggen. Ik weet het inmiddels. Ik heb er flink op geoefend, zodat ik nu wel uit mijn woorden kan komen.

Ja... rollen spelen... allemaal heel belangrijk... maar welke rol je ook hebt: je moet wel letten op je woorden, want die worden misschien mijn gedachten, uw gedachten, onze gedachten. En die gedachten worden daden en die daden worden gewoontes en die gewoontes worden waarden en die waarden zullen onze lotsbestemming worden.

De zaak Shell ging in première op 29 oktober 2020 in Theater Frascati Amsterdam

Concept, tekst, spel Anoek Nuyens & Rebekka De Wit

Spelers in Nederland Jaap Spijkers
 Janneke Remmers
 Musia Mwankumi

Spelers in België Suzanne Grotenhuis
 Musia Mwankumi
 Michaël Pas

Eindregie Erik Whien
Dramaturgie en tekstbijdrage Freek Vielen
Vormgeving Marloes & Wikke
Muziek Christiaan Verbeek
Kostuum Fransje Christiaans
Productie Frascati Producties / De Nwe Tijd

www.denwetijd.be
www.frascatiproducies.nl

Anoek Nuyens (1984) studeerde Theater- Film- en Televisiewetenschap in Utrecht en Berlijn. Haar werk strekt zich uit over verschillende maatschappelijke domeinen en podia. Naast haar sociaal bewogen, documentair theaterwerk schrijft Anoek voor verschillende bladen en doet ze journalistiek onderzoek, waarvoor ze werd genomineerd voor De Loep (prijs voor onderzoeksjournalistiek). In 2013 won ze voor een van haar essays de Marie Kleine-Gartman Pen. Sinds 2015 is ze een van de vaste theatermakers bij Theater Frascati in Amsterdam waar ze haar eigen voorstellingen schrijft en speelt.

www.anoeknuyens.com

Toneelwerk

De zaak Shell – 2020

Pronk – 2019

Tenzij je een beter plan hebt – 2017

Hulp – 2015

Bouta. Biografie van een macho – 2013

Rebekka de Wit (1985) studeerde woordkunst aan het Koninklijk Conservatorium Antwerpen. Ze is schrijver en theatermaker. Voor *Stel je voor, ik zoek een staat* ontving ze de SABAM-Schrijfprijs 2011. En voor *Hoe dit het verhaal werd* (uitgegeven bij Bebuquin) ontving ze het Laureaat KBC Jongtheaterprijs 2011. Haar debuutroman *We komen nog één wonder tekort* werd bij Atlas Contact gepubliceerd in 2015. In 2019 verscheen *Afhankelijkheidsverklaring*, een bundeling van essays. Sinds september 2016 vormt ze samen met Freek Vielen en Suzanne Grotenhuis de artistieke kern van theaterhuis De Nwe Tijd.

www.denwetijd.be

Toneelwerk

De zaak Shell – 2020

FosterHuberHeyne – 2017

Tenzij je een beter plan hebt – 2017

Veel langer dan je je kunt voorstellen – 2016

We take it from here – 2016

Presentatie van een ongecensureerd moppenboek – 2014

Woudlopershandboek – 2013

Heimat – 2013

Hoe dit het verhaal werd – 2011

Stel je voor ik zoek een Staat – 2011